
İnsanın Zaman ve Mekânla İlişkisi Bağlamında “Uluslararası Hz. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu”

İbrahim BAZ*

Modern zamanın belirgin ve baskın görüntülerinin başında, kâinatın öznesi konumunda bulunan insan ile mekân ve zamanın birlik ve beraberliğinin zayıflaması ve bunun doğal olarak kabul edilmesi şeklindeki yanılsamadır. Zaman-sız mekânlar ve mekânsız insanların var olması, insanın eşyanın hakikatine daha doğru ifade ile kendi hakikatine uzak olmasının hem nedeni hem de sonucu haline gelmiştir.

Varlığın zirve noktası olan insan, zamanla mukayettir. İnsanın gerçekliğini ve amacını doğru olarak ortaya koyabilmesi açısından kendisiyle olduğu kadar, zaman ve mekânla kurabildiği zaruri iletişim ve dilin üstünde, üst dilin büyük bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Bu iletişim ve karşılıklı etkileşimin keyfiyeti ve kalitesi, insan açısından bakıldığında yaratılışında var olan potansiyelin dışı vurumu olan kendini gerçekleştirme ile varlık amacına uygun bir boyut kazanmasına ve bunun doğal sonucu olarak bilim ve sanat üretmesine yahut genel ifade ile medeniyet inşa etmesine vasat oluşturur. Mekân açısından bakıldığında, buraların yalnız fizikî-coğrafi bir düzlem ve boyut olmasının üstüne çıkarak, ortak bir dil ve idrakin olduğu yaşam alanı ve medeniyet taşıyıcısı haline gelmektedir. Her ne kadar ilk bakışta zaman insanı, insan ise mekânı etkilemekte ve şekillendirmekte gibi bir görüntü olsa da bu durum daha ziyade dış boyutla ilgili olup zihinsel ve duygusal yönüyle insanın inşasında yaşadığı zamanın ve çevrenin büyük etkisi vardır. Dolayısıyla etkileşim karşılıklıdır ve ayrılamaz bir bütün halindedir.

İnsanın mekânla iletişimin sergi alanı ve inşa ettiği medeniyetin sütunları olan şehirler ve şehirdeki sembol mekânlar gibi dinler tarihi açısından bakıldığında her dinin kutsal mekânları bulunmaktadır. Hatta dinlerin ortak kutsal mekânları da bulunmaktadır ki bütün kutsal kitapların benzer şekilde beyan ettiği Hz. Nuh'un ve kavminin başından geçen tufandan kurtulmak için bindikleri geminin istiva ettiği bereketli bir mekân olan Cudi Dağı bunlardan biridir. Bu ortak kabul ve idrak, büyük bir coğrafya ve farklı kültürler açısından ortak bilince ve ahlakî bir boyuta da işaret eder.

Coğrafya yahut mekân bilinci, bilinçli olmayı sağlayan düşünme ve eşyanın hakikatine doğru yalnız fiziksel değil zihinsel ve duygusal bir seyrin ortamını sağlar. Bu anlamda Cudi Dağı, Hz. Nuh Tufanı'nın son durağı olmanın ötesin-

* Yrd. Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tasavvuf ABD.
ibrahim.baz@hotmail.com

de insanın Tanrı ve ilâhî emirler karşısındaki tavır ve tutumu ile bunun karşılığı olan Sünnetullahın işleyişini ifade eden kadim bir anlam derinliğini de sırtında taşımaktadır. Böylece coğrafi bir mekân olarak yalnız zahiri ve yatay değil, içerdiği anlam ile dikey ve dinî-ahlakî bir boyutun da taşıyıcısı ve sözcüsüdür.

Hız. Nuh kıssası ve tufanın ilâhî kitaplarda anlatılması ve Kur'an'da açık bir şekilde "Cudi" ibaresinin geçmesi, Müslüman, Süryani, Yahudi ve Yezidi başta olmak üzere farklı inançlara ve değişik etnik gruplara ait insanların bu dağa ve çevresine ilgi duymasına neden olmuştur. Cudi Dağı'nın kuzeyinde ve Şırnak iline yakın bir noktada yer alan ve halen Heştıyan(Heştan)-Seksenler ismiyle anılan köy, Hız. Nuh'un gemisinden inen seksen kişinin kurduğu köy olarak kabul edilmektedir. Benzer şekilde, Arapça gemi anlamına gelen "sefine" kelimesinin Hız. Nuh'un gemisinin oturduğu yer olarak kabul edilen Cudi Dağı'nın zirvesinde yer alan bu mekân, Müslümanlarca yüzyıllar boyu bir festival alanı olarak kabul edilerek binlerce kişinin katılımıyla dini yönü baskın bir kültür festivaline ev sahipliği yapmıştır. Bunun yanında Süryani, Yezidi ve Ermeniler de bu dağın eteklerinde köyler kurmuş ve uzun yüzyıllar Müslümanlarla birlikte yaşamışlardır. Böylece farklı perspektif ve hayat tarzları ile görüntüdeki paradoksal sosyal yapı, ötekileştirme yerine yakın zamanlara kadar süren birlikte yaşamaya dair bir model oluşturmuştur. Tıpkı Nuh (as)'ın gemisi gibi.

Günümüz insanın yaşadığı modern zamana dair şikâyetlerinin azalabilmesi için insanlığın ortak parmak izlerini taşıyan mekânlardaki yolculuğu büyük önemi haizdir. Zira bu, yalnız tarihi bir kazı ve antropolitik bir uğraş olmaktan öte, kadim olan değerlerin yeni bir toplum inşa etmede ilke olarak ortaya konulması gereken bilimsellik, sorumluluk, duyarlılık, estetik ve ahlaki unsurlar taşıyan bir vizyon içermektedir. Entellektüel bilincin yükselmesi için geçmişin birikimi zaruRIDIR. Çünkü insanın mekâna işlediği ve zamanın taşıdığı üst ve aşkın değerler ve inşalar; geçmiş, gelecek ve ân şeklindeki ayrılmış gibi görünen zamanın bütünlüğüne ve birliğine ulaştırır bir bilincin görüntüyle konuşan öğreticileridir.

Bu anlamda Cudi Dağı, yalnız tufanın son durağı olmanın ötesinde, vahye mazhar olan Nur ve Tur dağları gibi, yüksekliğiyle yüce olana işaret eden bir sembolik anlam da taşımaktadır. Bu dağın ziyaretçilerinin, ziyaretlerindeki saiklerden biri de yüce olanla irtibattır. Tarih boyunca yüksekler yücelmenin mürebbisi olmuştur. Manevî özgürlük arayan dervişler kadar maddî özgürlük arayan eşkıyaların da mekânıdır dağlar.

İşte bu denli derin dinî ve târihî olduğu kadar sembolik bir anlam da taşıyan Cudi Dağı'nın karşısında kurulmuş olan Şırnak'ta, Şırnak Üniversitesi her yıl geleneksel olarak düzenlemiş olduğu kültür ve tarih ağırlıklı sempozyum dizisinin devamı olarak 27-29 Eylül tarihlerinde **Uluslararası Hız. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu** düzenledi. Şırnak Valiliği, Şırnak Belediyesi ve Şırnak Ticaret ve Sanayi

Odası'nın da katkı sağladığı bu sempozyum, Şırnak Üniversitesi'nin sorumluluğunda ve düzenleme zorunluluğunda bulunduğu bir faaliyetti ve gerçekleştirilerek tarihi bir görev yerine getirilmiştir. Sempozyuma yurtiçi ve yurtdışından büyük bir ilgi gösterildi. Yurtiçinden 35, yurt dışından ise 25 civarında araştırmacı tebliğ sunarak katılım sağladı. Bu tebliğler yüzden fazla tebliğ arasından seçilerek belirlendi.

Sempozyum üç gün olarak planlanmış ve ilk iki gün tebliğlerin sunumu, üçüncü gün ise katılımcıların Şırnak'a yakın kadim yerleşim mekânları olan Cizre, Midyat ve Hasankeyf gezisine ayrıldı.

Sempozyum açış ve protokol konuşmalarından sonra, tebliğler belirtilen iki salonda, her gün için dörder oturum olmak üzere iki günde toplam on altı oturum ve kapanış oturumuyla tamamlandı.

Sempozyumun üçüncü günü Cizre'de Nuh Nebi Camii ve Nuh Peygamberin makamı, Ulu Cami, Kırmızı Medrese, Mem u Zin Türbesi ziyaret edildikten sonra İdil ile Midyat arasında bulunan ve 397 tarihinde kurulmuş olan Mor Gabriyel kilisesi gezildi. Ardından Midyat'ta şehir müzesi ziyareti gerçekleşti. Son olarak, yapımı devam eden Ilısu Barajı altında kalacak olan tarihi Hasankeyh şehri katılımcıların büyük merak ve ilgisi ile gezildi. Bu gezi programı, zamanlaması ve ziyaret mekânları itibarıyla doğru ve güzel bir organizasyondur.

Sempozyum düzenleme kurulunun Uluslar Arası Hz. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu icrası için Şırnak Şehr-i Nuh Otel'i'nin tercih etmesi sempozyumun konusuyla bir bütünlük arz etti. Ayrıca sempozyumda tebliğlerin sunulması için otele bulunan el-Cezerî Salonu ve Kasrik Salonlarının kullanılması da bu bütünlüğü daha anlamlı hale getirdi. İlave olarak otelin sunduğu imkânlar, sempozyumun başarısına katkı sağladı.

Sempozyumun bütün süreç yönetimlerinin ancak özellikle katılımcıların şehre gelmesi ve ayrılması ile programın icrası günlerinde dinamik bir yönetimin var olduğu görüldü. Özetle sempozyum, ilk gününden son gününe kadar başarı ile tamamlandı. Bu konuda özellikle Düzenleme Kurulu Başkanı ve genç bazı akademisyenlerin gayretleri takdire şayandı. Bu noktadan sonra organizasyondan ziyade akademik zihniyetin sempozyuma yansımaları üzerinde bazı değerlendirmeler yapmak faydalı olacaktır.

Sempozyum değerlendirmeleri genellikle sunulan tebliğlerin üzerinde odaklandığı konuların ele alınışı hususunda analiz ve olumlu-olumsuz eleştiri şeklinde yapılmaktadır. Biz burada böyle bir yöntemden ziyade bu sempozyum çerçevesinde yapısal bazı hususlara işaret etmeye çalışacağız.

Özellikle son yıllarda Türkiye'de üniversite sayısında görülen artışın doğal bir sonucu olarak birçok yeni kurulmuş üniversite bölgesel ancak konusu gerçekten çok önemli sempozyumlar tertip etmektedirler. Muş Alparslan ve Bingöl

Üniversitelerinin “Medreseler”, Artuklu Üniveristesini’nin “Bediuzzaman”, Dicle Üniveristesini’nin “Göçler” konusunda bölgesel açıdan olduğu kadar ulusal ve uluslararası boyutu olan sempozyumları bunlardan bazılarıdır. Şırnak Üniversitesi’nin yazımızın konusunu teşkil eden “Uluslar Arası Hz. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyumu” da bu denli önemli bir sempozyumdur. Bu sempozyumlarda, çok kıymetli sunumlar yapıldığı gibi maalesef sadece gezi amaçlı birkaç satır kaleme alarak sunum yapan akademisyenlerin varlığına da şahit olmaktadır. Bu nedenle sempozyumların genel kalitesinde ve doğal olarak da sonuçları açısından etkisinde bir düşüş gözlemlenmektedir. Sadece yapmış olmak maksadıyla sempozyum düzenlemek yerine iyi bir planlamayla ve sayısı az olsa da özellikle davetli tebliğcilerle sempozyum düzenlemenin organizasyon ve sonuçları açısından daha faydalı olacağı aşikardır.

Sempozyum Cudi Dağı ve Hz. Nuh olmak üzere iki ana başlık üzerine kurulmuştu. Ancak sunulan tebliğlerin büyük bir çoğunluğu Hz. Nuh ve Tufan konusunu ele aldı. Tufanın son durağı olan Cudi Dağı, tufan çerçevesinde birkaç tebliğde değinilen ikincil bir konu halinde kaldı. Halbuki üzerinde ve çevresinde kurulan çok farklı etnik köken ve inanca sahip olan insan ve medeniyetin izlerini taşıyan kadim yerleşim alanlarına dair sunumlar da yapılabilirdi.

Sempozyum, konusu itibarıyla dinlerin ve kültürlerin ortak tarihî birikimini içeren ve doğal olarak uluslararası bir boyutu kendiliğinden taşımaktadır. Bu yönüyle uluslararası boyutta icra edilmesi ve dünya kamuoyuna duyurulması faydalı olmuştur. Yurtdışından konuya ilgi duyan özellikle Amerikalı araştırmacıların katılımı, bu duyuruyu bilim dünyasına aktarma konusunda yıllar içerisinde önemi daha iyi anlaşılacak şekilde etkili olacaktır. Ancak yurt içinde yazılı ve görsel medya yahut canlı yayın imkânlarıyla kamuoyuna aktarılması daha da güçlendirilebilirdi.

Sempozyuma katılan dinleyici ve araştırmacıların ekserisinin dikkatini çektiği gibi bizim de dikkatimizi çeken önemli bir husus vardı. Yurtdışından katılan özellikle batılı araştırmacıların araştırma teknikleri ve sunumda kullanmayı tercih ettikleri görsellik, gerek konunun anlaşılması gerekse dinleyicilerin konuya konsantrasyonu açısından ayırt edici bir özellik oldu. Görsel materyal kullanmayanlar dahi yazılı metinlerini genellikle Powerpoint’e aktarmayı tercih etmişlerdi. Buna mukabil yurtiçinden katılan araştırmacıların az bir kısmı istisna yazılı metinlerini okuyarak sunmayı tercih ettiler ki bu da uzun süre dinlemek durumunda olan izleyicilerin dikkatlerini sürekli hale getiremedi.

Belirtilmesi gereken kanımızca en önemli husus, birçok araştırmacının sundukları tebliğler isim itibarıyla farklı olmakla birlikte az sayıdaki kaynakları ve konuyu ele alış yönleri itibarıyla benzerlikler içermekteydi. Bu konuda akademik zihniyetinin gelişimi açısından özellikle dini konular içeren sunumların *akademik vaaz* boyutunun üzerine çıkmasında, araştırma yöntem ve tekniklerinin kul-

lanılmasında ve ayrılan az zamanda doğru sunum tekniklerinin kullanılmasında büyük yarar olduğu kanaatindeyiz. Bir diğer önemli husus da özellikle batıdan katılan araştırmacıların saha çalışmasına dayalı yahut bütünüyle bilimsel kriterlere göre analizler içeren araştırma sunmalarıydı. Örneğin Anne Habermehl'in "Geminin Oturduğu Yerin Tespitinde Bilimin Rolü" başlıklı görsel sunumu, Bill Crouse'un "Ağrı Dağı'na Geminin Oturmadığına Dair Beş Neden, Cudi Dağı'na Geminin Oturduğuna Dair Beş Neden" başlıklı analitik sunumu, Rex Gesisler'in "Ağrı Dağıyla İlgili Arkeolojik Kazılar ve Tarihi Belgeler" isimli çalışması bunlardan bazılarıdır.

Özellikle Bill Crouse'un "*Five Reasons Noah's Ark Did not Land on Mt. Ararat; Five Reasons Why It Did Land on Cudi Dagh*" başlıklı tebliği konuyu bütüncül olarak ele alan en önemli araştırmalardan biri olarak dikkat çekti. Bir zamanlar Hz. Nuh'un gemisinin Ağrı Dağı'na yerleştiğini düşünürken bizzat dağa çıkarak yaptığı araştırmalar yanında, geminin durduğu yer olarak kabul edilen mekânın yaşam alanı olarak özellikleri ve suyun kabarması ile gelebileceği seviye ve bunun etkileri ile kalıntılarının ne ve nasıl olabileceği şeklindeki soruları tamamıyla bilimsel kriterlerle analiz ederek Ağrı Dağı'nda olamayacağına dair beş neden ortaya koyması önemlidir. Bunun yanında niçin Cudi Dağı'nda olması gerektiği ile ilgili beş nedenin de aynı şekilde bilimsel gerekçelerle ortaya koyması sempozyumun başlığını oluşturan Cudi Dağı ve Tufan bütünlüğünü bütün yönleriyle kapsamaktadır.

Sonuç olarak Tufan bölgesine en uzak noktada yer alan Amerika'da Nuh'un Gemisi (Noah's Ark) isminde bir enstitü mevcut olup yıllardır konuyla ilgili faaliyet gösterirken Türkiye'de böyle bir enstitünün bulunmaması, akademik gelişmişlikle gelişmemişliğin arasındaki en belirgin faktörlerden birinin kurumsallaşma olduğuna işaret etmektedir. Dileriz bu sempozyumun en somut sonucu yalnız tebliğlerin sunulduğu kitapçık değil, uzun soluklu çalışmalara merkez olabilecek "Cudi Dağı" veya "Nuh'un Gemisi" gibi isimler altında bölgesel çalışmalara mekân olabilecek bir enstitünün kurulması olur.

Böylece, Bereketli Hilal dairesinde bulunan ve kadim medeniyetlerin kavşağında kurulmuş olan Şırnak Üniversitesi, daha güzel bir geleceğin inşası için kadim geleneğin birikimini ve tecrübesini aktarabilmek için her yıl birden fazla ilim, irfan ve kültür merkezli sempozyum yapabilir.